

Recht doen en zorg voor de schepping

Onderdeel van de kern van het christelijke geloof?

Inleiding

Er liggen grote uitdagingen op het vlak van duurzame omgang met de aarde. Veel ervan zie je dagelijks terug in het nieuws. Ik zie vier grote thema's:

1. **Klimaatverandering.** Het klimaat warmt versneld op als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen en CO₂-uitstoot. Dit heeft steeds grotere gevolgen voor mensen (klimaatvluchtelingen, extreem weer) en dieren (ecologische omstandigheden veranderen snel, niet alle dieren kunnen zich zo snel aanpassen in een landschap waar hun leefgebied vaak versnipperd is).
2. **Strijd om land.** Er komt steeds meer druk op het beschikbare land. We hebben het nodig om er te wonen, om de planten te telen die we eten, om het voedsel te telen voor de dieren die we eten, om biobrandstoffen te verbouwen. Is er voldoende land voor alle behoeften van de mensen? En welke gebieden reserveren we omdat ze juist belangrijk zijn voor alle overige schepselen?
3. **Biodiversiteit.** Op veel plekken wereldwijd staat het leven van dieren onder druk. Ver van huis gaat het soms om aansprekende zoogdieren die schaars worden. Dicht bij huis, in eigen land, speelt bijvoorbeeld de intensieve landbouw een rol. De insectenrijkdom neemt in schrikbarend tempo af. En als gevolg daarvan is al jaren een structurele en doorgaande achteruitgang van boerenlandvogels.
4. **Vervuiling.** Helaas hebben we ook dit probleem nog niet onder de knie. Weliswaar zijn er mooie resultaten: rivieren in eigen land zijn veel schoner geworden, vissoorten keren terug. Maar de berichten over plastic eilanden in de grote oceanen zijn ernstig. Op YouTube staan beelden hoe albatrossen op het Midway-atol in de Pacifische Oceaan hun jongen voeren met plastic, dat ze aanzien voor voedsel. De jongen sterven van honger in het nest.

Dit zijn grote en complexe problemen. Ze hangen met elkaar samen en grijpen op elkaar in. Ik heb me de afgelopen jaren vaak de vraag gesteld: hoe raken die problemen mijn leven met God? Waar is mijn geloof relevant in de omgang ermee?

Natuurlijk zijn er allerlei oplossingen voor de zojuist genoemde problemen: technische oplossingen, wetenschappelijke vindingen, andere economische modellen, betere educatie, harder werken aan natuurbescherming, sterke politieke leiders. Het kunnen stuk voor stuk belangrijke bijdragen zijn. Maar eenvoudige oplossingen voldoen niet voor zulke complexe problemen. Dave Bookless, theoloog bij A Rocha zegt: 'Daarvoor is een leidend verhaal nodig, dat inspireert en in beweging brengt. Een verhaal dat ook hoop biedt.'

Ik vind dat verhaal in het christelijk geloof waarmee ik als kind opgroeide. In mijn vroege jaren stond mijn geloof overigens los van mijn fascinatie voor vogels en natuur. Maar in de loop van de jaren ben ik ze gaan verbinden. Het werd een verrijkende zoektocht. Ik ben tot de overtuiging gekomen dat alles wat met deze aarde, dieren, planten, grond en voedsel te maken heeft, diepgaand is verbonden met alles wat ik geloof en belijd. Deze thema's zijn geen randverschijnsel in het christelijke geloof, maar integraal onderdeel ervan. Mijn relatie met Gods schepping hoort bij de kern van mijn geloof.

Ik wil dat onderbouwen door in deze lezing het thema aarde te verbinden met de kern van ons geloof: Jezus. Ik doe dat in drie aandachtspunten: Jezus' betrokkenheid bij de schepping, Jezus' boodschap van het koninkrijk van God en Jezus' opstanding als nieuw begin.

1. Jezus en de schepping

In mijn alledaagse geloofsbeleving komt Jezus pas vanaf het jaar 0 in beeld. Hij wordt geboren, leeft in Israël, sterft aan het kruis, staat op uit de dood en vaart ten hemel. En dat alles is van grote betekenis voor mijn leven mijn God, voor vergeving en verzoening. Voor de mogelijkheid van een nieuw leven met God dat hier en nu begint.

Toch heb ik in de loop van de tijd een breder perspectief op Jezus gekregen. Geen theoretisch perspectief, maar een beeld waarin Hij nog veel dichterbij mijn dagelijkse leven komt. Laten we drie teksten lezen die van grote betekenis zijn. Het zijn woorden over Jezus' betrokkenheid bij de schepping en over het feit dat Hij alles onderhoudt en alles zal herstellen.

Johannes 1: 1-5

Kolossenzen 1: 15-20

Hebreeëen 1:1-3

In deze teksten ontmoeten we Jezus als het Woord waarmee de wereld begon. Alles is in Hem en door Hem en voor Hem geschapen. Hij was er vanaf het begin. Alles komt uit Hem voort. Alles bestaat in Hem en alles krijgt betekenis in Hem. Hij brengt heel de schepping tot haar doel: vrede met God.

Net zo makkelijk als dat Jezus pas vanaf het jaar 0 in beeld komt, denken we bij schepping alleen maar aan het allereerste begin. Vaak belanden we dan ook nog automatisch in de discussie: schepping of evolutie. Hoe belangrijk dat gesprek ook is, helaas krijgt het woord schepping er een theoretische klank door. Schepping is iets waar je heel lang van mening over kunt verschillen, maar wat je dagelijkse leven met de Heer van de schepping niet raakt.

Maar schepping is iets alledaags, waarin God heel nabij is. God houdt door Jezus elke dag ons leven in stand, Hij laat bloemen bloeien en vogels vliegen, voorziet in voedsel, geeft alle dieren hun plek en 'vernieuwt het gelaat van de aarde'. Lees psalm 104 er maar eens op na.

Schepping en verlossing kunnen in ons leven ver uit elkaar liggen. Schepping gaat over het begin, over de vraag hoe alles is ontstaan. Over het Oude Testament. Over de aarde. Verlossing gaat over onze redding, hoe het goed komt met God. Over het Nieuwe Testament. Over onze toekomst en over de hemel.

In Jezus komen schepping en verlossing en herstel bij elkaar. Hij staat aan het begin van deze aarde, hij is ook de Verlosser. In Hem krijgt verlossing ook een veel wijdere betekenis: het gaat over de hele aarde die, zoals in Romeinen 8 staat, wordt verlost uit de zinloosheid en de vergankelijkheid. Is het niet diep zinloos hoe insecten verdwijnen, weidevogels wegwijnen, eilanden aan plastic in de oceanen drijven, het areaal aan tropische bossen jaar in jaar uit krimpt en wereldwijd gronden uitgeput raken? Aan die zinloosheid zal een einde komen, de aarde zal eruit verlost worden.

Jezus is zowel het woord waardoor God alles schiep, als Hij die de schepping nog elke dag onderhoudt, als de Verlosser en Voltrooier van de schepping.

2. Jezus en het koninkrijk van God.

De kern van Jezus' prediking is de komst van het 'koninkrijk der hemelen', ofwel 'koninkrijk van God', ofwel 'koninkrijk van mijn vader'. Of, zoals de Bijbel in Gewone Taal zegt: Gods nieuwe wereld.

De Britse theoloog NT Wright heeft er opnieuw aandacht voor gevraagd hoe centraal de verkondiging van het koninkrijk van God tijdens Jezus' bediening staat. Hij zegt: 'Het koninkrijk van God is de samenvatting van Jezus' leven, zijn roeping en zijn onderwijs'.

Het leven van Jezus staat in het teken van de aankondiging van dat koninkrijk. Een hemels koninkrijk, dat een aards koninkrijk is. Een koninkrijk dat haaks staat op alle verwachtingen van de joden uit zijn tijd. Zij waren vol van hun gedachten over een concreet rijk, een nieuwe David, een Messias die onder andere zou afrekenen met de Romeinen en het oude koningshuis van Israël zou herstellen. Jezus maakt keer op keer duidelijk dat Hij niet kwam om dat koninkrijk te vestigen. Het koninkrijk van zijn Vader is van een heel andere orde. Dat draait om het liefhebben van vijanden, trouw zijn aan elkaar, afrekenen met je eigen trots, hoogmoed en schijnheiligheid, leven in vertrouwen, de balk uit je eigen oog halen, vergeving, genezing en herstel, maar ook: je kruis dragen, alles opgeven en je leven verliezen.

Het blijkt voor ons keer op keer lastig om de boodschap van het koninkrijk der hemelen te combineren met de boodschap van het kruis van Jezus. Het is ook een ingewikkeld, controversieel verhaal. De nieuwe koning, de Messias, die gekruisigd wordt. Ik zie om me heen dat we ons of makkelijk alleen richten op het kruis, op vergeving van zonden, redding en misschien ook wel verlossing van dit aardse bestaan. Of we geloven met heel veel overtuiging in het koninkrijk, in sociale actie, in Jezus als voorbeeld.

Hoe moeilijk het is, wordt fraai geïllustreerd in dit oude lied: 'O, Heer mijn God, wanneer ik in verwondering, de wereld zie die U hebt voortgebracht. Het sterrenlicht, het rollen van de donder, heel dit heelal dat vol is van uw macht'. Een lofzang op Gods indrukwekkende schepping, de schepping waarvan Hij de grote architect is. En dan, twee coupletten verder: 'Als Jezus komt, met majesteit en luister, brengt Hij mij thuis, hoe heerlijk zal dat zijn.' Opeens klinkt er het sterke verlangen door om maar verlost te worden van dat aardse bestaan en naar huis te gaan, naar het hemelse. De verzen lijken elkaar niet te raken, ze lijken wel los van elkaar geschreven te zijn.

Jezus is de koning en de gekruisigde, Hij kwam als koning om hier op aarde een nieuw begin te maken van een rijk dat geen einde heeft. En dat deed Hij door zijn kruisdood en opstanding, door zijn werk van verzoening en verlossing. NT Wright zegt het zo: 'De kern moet zijn dat God in Jezus koning

werd en dat zijn koninkrijk op aarde gevestigd werd op het moment dat Jezus aan het kruis werd gespijkerd.'

Wat weten we van dat koninkrijk, met name als het gaat om de hele schepping, de natuur? Allereerst is het een rijk van vrede. In Kolossenzen 1 staat dat Jezus is gekomen om in alles vrede te brengen. Het is uitdagend om na te denken over wat dat 'alles' betekent. Ik denk dat die vrede geldt voor alle relaties waarin ik als mens leef. Mijn relatie met God, met medemensen, met mezelf en ook met heel de schepping. Ook de relatie met Gods schepping is ernstig verstoord en aangetast. Gods boodschap van vrede en herstel gaat ook over mijn leven met zijn schepping.

Het koninkrijk waarnaar Jezus verwijst is ook een rijk van recht en gerechtigheid. Recht doen aan de schepping hoort daarbij. Als we zien wat er gebeurt, de economische systemen en structuren die we hebben opgebouwd, de manier waarop we met de aarde omgaan, dan zit het onrecht er diep in. We kopen ons voedsel voor een prikkie. Een retourtje Athene per vliegtuig is goedkoper dan een weekendje Texel. Waar mogelijk gaat het afval nog altijd ongezien het water of de lucht in – de goedkoopste manier om ervan af te komen.

Maar ergens wordt de prijs betaald. Het onrecht is zichtbaar in de gevolgen voor onze medemensen en onze medeschepselen. Klimaatvluchtelingen is een term waar we nog veel van gaan horen. Heel dicht bij huis halen we alles uit de grond wat er in zit, maar is er voor insecten, grutto's en veldleeuweriken geen plek meer. Vervuiling leidt tot ziekten en aandoeningen.

De heerlijkheid van onze Heer is gelukkig nog op heel veel plekken zichtbaar in de schepping. Ik kan zelf uitzinnig genieten van de vogeltrek langs Amersfoort, een indrukwekkend fenomeen! Maar de schepping is ook kwetsbaar en lijdt onder onszelf. Dit is overduidelijk nog niet Gods rijk van vrede en recht. Dat is het rijk dat Hij brengt en dat met de komst van Christus een begin heeft gekregen.

3. Jezus' opstanding als nieuw begin

De opstanding van Jezus betekent de overwinning op de dood en alle duivelse machten. Zijn opstanding is ook het fysieke begin van dat nieuwe koninkrijk van God, van een nieuwe schepping. Jezus staat op met een verheerlijkt lichaam, Hij is al nieuwe schepping.

Als je hoopt op een aarde zonder klimaatverandering en vervuiling, zonder uitstervende diersoorten en steden vol smog, zonder vogels vol olie en stranden vol afval, dan is er heel goed nieuws. Het allereerste begin van die aarde is er al: het is Jezus zelf.

Als christenen zijn we mensen van hoop. We kijken op grond van Gods beloften vooruit: er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Of we kijken terug op de Paasmorgen: in Jezus' verheerlijkte lichaam zien we het begin van het nieuwe rijk.

In de laatste hoofdstukken van Openbaring wordt verteld hoe het nieuwe Jeruzalem neerdaalt op aarde. Het wordt hemel op aarde. Je kunt heel lang met elkaar discussiëren over de vraag of de aarde door vuur zal vergaan of door vuur gelouterd wordt. Of er continuïteit is of discontinuïteit tussen nu en het hemels koninkrijk op aarde. Over twee dingen kun je denk ik niet discussiëren:

- dat het Gods bedoeling is dat Jezus op aarde koning werd. Dat Gods rijk van recht en vrede hier op aarde komt als een hemels koninkrijk

- dat wij hier en nu geroepen zijn om dat rijk in alle dimensies van ons leven gestalte te geven

4. Wat betekent het verhaal van Jezus voor de schepping nu?

Zorg voor de schepping is vanouds een thema dat de neiging heeft moralistisch te worden. Dit moet je doen en dat moet je vooral laten. Ik heb het idee dat veel mensen – misschien ook predikanten – daarom wat kopschuw zijn om dit thema concreet te maken. Nou ben ik het er volkomen mee eens dat plat moralisme de dood in de pot is. Het evangelie is een bevrijdend evangelie, niet een nieuwe serie wetten en wetjes die we onszelf moeten opleggen.

Maar Jezus is in de Bergrede wel heel praktisch. Maak een begin met dat koninkrijk van God. Ga leven volgens de richtlijnen die Hij als koning geeft. Dat is een allereerst een persoonlijke opdracht.

Een goede vriend van mij nam die opdracht zo letterlijk mogelijk. Hij kocht een hectare grond in Zeeland om die op oudtestamentische wijze te gaan bewerken. Hij keek om zich heen en zag hoe overal planten en dieren van het land verdwijnen door het intensieve gebruik van de grond. Hij noemt het hardvochtig hoe er met het land wordt omgegaan. En hij citeert graag de woorden van Jezus: 'Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen het land bezitten.'

Zelf heb ik heel concreet in drie uitgangspunten gevat hoe ik mijn relatie met Gods schepping wil vormgeven:

a. geniet van de schepping: neem tijd om je verwondering te voeden, weet wat er groeit en bloeit en leeft en ontdek Gods hand daarin. Als we geen oog hebben voor de prachtige natuur om ons heen, zullen we ons ook niet gauw inzetten voor het behoud ervan.

b. bid voor de schepping: God is het die deze aarde redt. In gebed mogen we ons vertrouwen daarop uitspreken en Hem vragen trouw te blijven aan deze aarde. Bovendien heb ik het zelf nodig om op die manier mijn afhankelijkheid te ervaren. Die last om de aarde te redden ligt niet op mijn schouders. Dat is voor mij een bevrijdende gedachte.

c. zorg voor de schepping: ik wil mijn levensstijl en mijn huishouden verduurzamen en mij concreet verbinden natuurbescherming op de plek waar ik woon.

Ik denk dat de opdracht om goed te zorgen voor de schepping als onderdeel van het leven in Gods koninkrijk, ook voor kerken als geloofsgemeenschappen geldt. Ik ken honderden voorbeelden van kerken die de zorg voor de medemens als normaal deel van het leven met God zien en dat in praktijk brengen. Kerken hebben die boodschap echt begrepen en – naar mijn mening – vaak op bewonderenswaardige manier ingevuld. Maar als het gaat om zorg voor de schepping moet ik de voorbeelden met een lampje zoeken.

Kerken hebben een integrale visie nodig op het koninkrijk van God. De Anglicaanse kerk kent de vijf 'Marks of Mission', vijf kenmerken van een missionaire christelijke kerk.

- Het goede nieuws van het koninkrijk verkondigen
- Nieuwe gelovigen onderricht geven, dopen en steunen
- Dienstbetoon aan mensen in nood
- Streven naar verandering van onrechtvaardige structuren in de maatschappij
- Streven naar het waarborgen van de integriteit van de schepping; de aarde onderhouden en vernieuwen

Mijn verlangen is dat kerkelijke gemeenschappen plekken zijn waar ook geoefend wordt met die laatste 'mark of mission': zorg voor de schepping. Dat kerkgebouwen er een zichtbaar symbool van zijn, met bloeiende tuinen, zonnepanelen, dakpannen voor gierzwaluwen en vleermuizen of kerkuilen in de toren. Waar ook eens wordt gecollecteerd voor natuurbehoud. Waar eerlijke koffie wordt geschonken, waar een gezamenlijke maaltijd met zorg wordt bereid. Waar dankdag en biddag belangrijke ankermomenten zijn. Waar geregeld gepreekt wordt over Gods prachtige schepping; maar ook over de dieptreurige staat waarin die schepping op veel plekken verkeert; en over Gods rijk van vrede en recht dat een krachtige aanmoediging is om andere wegen te zoeken. Waar mensen inspiratie vinden om in hun eigen leven en huishouden zorgzaam te leven met alles wat God ons geeft. En waar vanuit diaconaal / missionair beleid ook aandacht is voor natuur in de omgeving en ver weg in deze wereld. Kortom: een kerk die ook in dit opzicht iets laat zien van Jezus' koninkrijk dat komt.

Lezing gehouden door Embert Messelink voor de Theologencursus Charismatische Vernieuwing, 30 november 2017